i y i k i **k i t a p** l a r v a r . . .

TİMAŞ YAYINLARI
İstanbul 2024

timas.com.tr

AŞK İLE ÇALIŞAN YORULMAZ
Ali Akyıldız Armağanı
CİLT-1

TİMAŞ YAYINLARI | 6111
Tarih Kitaplığı - Hatırat | 55

EDİTÖRLER
Mehmet Yaşar Ertaş
İlhami Yurdakul
Ömerül Faruk Bölükbaşı

KAPAK TASARIMI
Kısmetgül Albayrak

İÇ TASARIM
Nur Kayaalp

1. BASKI
Haziran 2024, İstanbul

ISBN
ISBN: 978-625-6767-18-8
9 786256 767188

TİMAŞ YAYINLARI
Bahçelievler Mah. Zübeyde Hanım Cad. No: 8
Üsküdar / İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT
Uzunist Dijital Matbaa A.Ş.
Akçaburgaz Mah. 1584. SK. No : 21
Esenyurt/İstanbul
Telefon: (0212) 945 48 42
Matbaa Sertifika No: 68922

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Aşk ile Çalışan Yorulmaz

Ali Akyıldız Armağanı - I

EDİTÖRLER
Mehmet Yaşar Ertaş
İlhami Yurdakul
Ömerül Faruk Bölükbaşı

TİMAŞ TARİH

GEÇMİŞTEN GELECEĞE AZİZ BİR DOSTU ZAMÂNA HİKÂYET DENEMESİ: ALİ AKYILDIZ

MUZAFFER DOĞAN*

yeni bir ömür gelmez
gün gelir
günler gelir
hatıralarla
birisinin ardından

Tanışıklığımız fakülte son sınıfın birinci dönemine tesadüf eden günlerde oldu. 1970'li yılların gençlerinin önemli bir bölümünde cahil kalma endişesi, sağa sola dair bir şeyler okumamış olma, dünyadan bî-haber olma endişesi yaygındı. Okumayı sevmeyenler bile bu sebepten kitaplar okumaya gayret gösterirlerdi. Bazılarının en azından önsözleri, sonsözleri, kapak yazıları okunur bir şeylerden haberdar olunurdu. O günlere ve yıllara ait söylenecek yazılacak o kadar çok hususiyet var ki insan içerisinde kaybolup gider. O dönemde kayda değer konuşmaları, kayda değer alıntıları, sözleri hep bu bahsini geçirdiğim okumalar belirlerdi. Birisiyle veya birileriyle tanışlığınızı, arkadaşlığınızı belki dostluğunuzu sürdürüp sürdürmeyeceğinizi de doğal olarak bunlar tayin ederdi. Roman dünyasıyla alâkalı konuşurken Rus, Fransız klasiklerinin belli başlılarından Türk yazarlardan Peyami Safa'ya kadar müellifler ve eserlerinden konuşurken birbirinizi anlıyorsanız; Rilke'den bahsederken arkadaşınız Baudalarie'in *Paris Sıkıntısı*'na da bir bak diye okuma tavsiyesinde bulunuyorsa bunlar dediğim gibi belirleyici unsurlardandır. Ali Akyıldız tipolojisini daha iyi kavrayabilmek ve anlayabilmek için ve onunla bahsi geçen dönemde tanışıklığımızın kökenini, sürdürülebilir bir dostluk temelini nasıl attığımızı izah edebilmek için bu mukaddime sanırım yeterlidir.

Sadede gelirsek Ali Akyıldız ile 1985 yılının kış günlerine girerken yukarıda anlatmaya çalıştığım ahval ve şerait dahilinde Fındıkzade'de neredeyse yıkık dökük bir binada, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi kantininde tanıştırıldık. Ben son sınıftaydım Ali Abi yüksek lisansa başlamıştı. Mütevazi bir tanışma oldu. Yani rahmetli

* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi.

Hakkı Dursun Yıldız Hocam'ın dekan olduğu bir fakültenin her köşesine bu tevazuyu yerleşmiş görüyorduk zaten. Ondan hayata bakış açımızla ilgili sanırım tanıyan herkesin aldığı paylar vardı. Tahminim Ali Abiyle de farklı anabilim dallarında bulunmalarına rağmen müsbet bir iletişimleri olmuştur. En azından bu memleketin hangi görüşte olurlarsa olsunlar gençlerinin birbirleriyle tanışmaları, konuşmaları, medeni çizgiler dahilinde tartışabilme imkanlarını sonuna kadar açık tutmaları anlamında.

Rahmetli Hakkı Dursun Hocam'ın kantine gelip sol görüşlü öğrencilerle şen şakrak sohbetlerini ilk zamanlar kıskanmıştık meselâ. Yani milliyetçi bir hoca bunu bize nasıl yapar sorularıyla geçiştirmeye çalışıyorduk kıskançlığımızı. Fakat Hoca bizimle karşılaştığında da aynı samimiyetle sohbet ediyordu. O kadar sevimliydi ki uzun müddet kırgınlık mümkün değildi. Hoca'nın bu halini zamanla sol görüşlü öğrencilerle birlikte biz de benimsedik. Yanlarından geçerken onlara selam vermeye başladık. Onlar da bize aynı şekilde. Hakkı Dursun Hocam'ın gösterdiği bu yolla oturup beraber çay içip sohbet edip şakalaştığımız anlar da oldu, kibarca tartıştığımız anlar da. Fakat Hoca'nın fakültesinde hiçbir grup gösteri, eylem, propaganda yapmadı. Herkes gösteri için Bayezıt'a veya Taksim'e veya ilgili yerlere gidip gösterisini yapıyor fakülteye döndüğünde her şeyi gösteri mahallinde bırakmış oluyordu.

Bu kısmı bu kadar uzun anlatmamın sebebi aslında Ali Hoca'nın da benzer karakteri zaten benimsemiş olarak Fen-Edebiyat'a gelmiş olduğunu ve bu karakterler benzeşmesinin bizim dostluğumuzun temelinde önemli bir yer tuttuğunu vurgulamak içindi şüphesiz. Tabi ki 12 Eylül sabahı ve sonrasının zihnimizde yargılanması sonucu bizim zihinlerimiz de yeni Türkiye gibi yeni ufuklara doğru kaymaktaydı. Fakat herkesle diyalog her kesimle iletişim kurabilme yeteneğini kazanma ve de en önemlisi bilimsel çalışmalarda yine bilimsel objektiflik düsturuna riayet etme alışkanlıklarımızı kazanmada bu safha büyük katkılar sağlaması bakımından önemlidir.

Şimdi tanış olduktan sonra ben ve benim yaşlarımdaki diğer bazı dostlar, Ali Akyıldız ile yaşıt veya ondan bir-iki yaş büyük olduğumuz halde niçin ona "Ali Abi" diye hitap ediyorduk onu açıklamanın gayretine girişebilirim.

Birinci etken tanışma anımızdaki statülerimizin gereği olmuştur. Yani son sınıfta öğrenci ile yüksek lisansta akademik kariyerin hemen hemen ilk basamağındaki biri aynı değerlere de sahip olduklarını biliyorlarsa ilmen yukarda olan "abi"dir. **İkincisi** onun genç yaşına rağmen bilhassa tanışıklığımızın ilk zamanlarında ağır konularda "ağır abi" ciddiyetinde konuşmalarıydı. Sonraları samimiyetimiz arttıkça harcı alem konularda ani icad ediliveren esprilerle dolu konuşmalarımız da fazlasıyla oldu tabi. Bu tarafından bahsetmişken tekrar vurgulayayım, onun en önemli özelliklerinden birisi de ihtiyaç hasıl olduğu anda hızlıca kaliteli bir espri icad ediverme yeteneği gerçekten takdiri hak eden taraflarındandır. Benim de öyle bir yönüm vardır fakat Ali Abi'nin şöhreti kadar yaygınlığı yoktur. Bu yönümü maalesef çok az insan bilir. **Üçüncü** olarak -aslında bunu

bölüme geçmiş olduk. Kadro ilanı sıkıntısından nâşî ilk olarak Ali Abi, ikinci olarak ben, üçüncü olarak da Recep geçti.

Arşiv döneminde bize öğretmen maaşının yaklaşık üç katı maaş veriliyordu ve de her 3 ayda bir maaş tutarı ikramiyemiz vardı. 380 bin lira asistan maaşına geçtiğimizde biz 1.090.000 lira maaşımızı ve yılda 4 defa aldığımız ikramiyemizi terk etmiştik. Kıymetli dostum Recep Ahıshalı rektörlük muhasebe biriminde işlemlerini yaptırırken bordro değişimini yapan görevli ona şöyle sormuş: "size orda işkence mi yapıyorlardı?". Bu ilk yıllarda arşivden üniversite için sadece 3-5 kişi ayrılmıştı. Yukarıda da anlattığım gibi bu kadar nitelikli arşiv elemanlarından bazılarına ilk yıllardan itibaren mutlaka teklifler yapıldığını tahmin ediyorum. 7-8 yıllık süreç sonunda arşivdeki imkanların da daralmaya başlamasının etkisiyle bizimle birlikte uzman yardımcısı olarak giren arkadaşların yaklaşık % 80'i arşivden ayrılarak ağırlıklı olarak akademiye geçtiler.

Arşivcilik Bölümü'ne asistan olduktan yaklaşık 1 yıl sonrası Prof. Dr. İsmail Erünsal bölüm başkanı olarak fakülte kadrosuna katıldı. Rahmetli Hakkı Dursun Yıldız dekan olarak zaten önceden onunla görüşmüş ve bölüme gelmesi için ikna etmiş. Bu görüşmelerde sayın Erünsal Hocam bölümün esas niteliğinin tarihî arşivcilik değil de modern bilgi-işlemci yetiştirme fonksiyonu ağırlıklı bir bölüm olmasını arzu ettiğini ve bu doğrultuda bir kadrolaşmaya gitmek istediğini ifade etmiş. Böylece aslında tarihî arşivcilik alanında öğretim yapmak ve eğitim vermek amacıyla yetişmek üzere almış oldukları bizlerin de Arşivcilik Bölümü'nden Tarih Bölümü'ne transfer edilmemiz gerçekleşmiş oldu. İsmail Erünsal Hocam'la henüz tanışamadan biz Tarih Bölümü'ne geçmiş olduk. Kendisiyle daha sonra tanıştık ve birbirimizi sevdik. Çalışmalarımızla yakından ilgilendi. Arada sırada kucağına doldurmuş şekilde veya poşetler içerisinde getirip hediye ettiği kitapları da unutamayız. Arşiv ve Arşivcilik Bölümü'nün bize en büyük katkıları akademiye girmemize vesile olmalarıdır. Tabi bölümü kuran ve bölüme bizleri lâyık gören hocalarımızın katkıları da unutulmayacak değerdedir.

Arşivcilik Bölümü'ne geçtiğimiz ilk günlerde Mustafa Çetin Varlık Hocam doktora tezlerimizi mecburen Osmanlı müesseseler tarihi üzerine yapmamız gerektiğini beyan etmişti. Aynı görevi bize Osmanlı Arşivi'nde dosya usulü tasnife geçilmeden önce vermişlerdi. Evrakın üretildiği birimler esas alınarak yürütülecek olan tasnifin gerçekleşmesi için birimlerin tanımının, görevlerinin, tarihi süreçteki değişimlerinin tesbit edilmesi gerekiyordu. Bu amaçla yapılan görev dağılımında bana Sadaret Kethüdalığı'nın araştırılması görevi verilmişti. Ali Abi de grup başkanı olarak tasnif işlerini belirlemekle zaten yakından ilgilenmekteydi. Üniversiteye geçtiğimizde o doktora konusu olarak Nezaretler ve Meclisler konularını esas alan bir seçimi önceden yapmış ve çalışmaya başlamıştı diye hatırlıyorum. 1992 yılında da *Osmanlı Merkez Bürokrasisinde Reform 1836-1856* isimli doktora tezini tamamladı. Onun doktora tez konusunu seçmesi yanlış hatırlamıyor isem İzmir-Aydın Demiryolu konulu yüksek lisans tezini hazırladığı dönemlere kadar gidiyordu. Kendisi daha bu çalışmaları yaparken arşiv taramalarında gelecekte yapacağı

çalışmalarla ilgili belge ve bilgileri de toplamayı belli bir program dahilinde yürütmüştü. Ben de Sadaret Kethüdalığı'na devam ettim. Onun geleceği planlama konusundaki becerisi özellikle kariyer sürecindeki zaman problemini ve zorlukları kolayca aşmasında büyük bir rol oynamıştır. Tavizsiz biçimde programlı ve disiplinli çalışma prensibi herkesçe bilinir. Bu yüzden onun genç yaşta doçent olması, profesör olması kimseyi şaşırtmamıştır.

Bilimsel anlamda ve kişisel hayatında da uzaktan öyle görünmese de son derece mütevazidir. Doçentliğinde ve profesörlüğünde onun makalelerini, çalışmalarını son olarak o konuda yetkin gördüğü genç asistanlara, araştırmacılara okutup görüş aldığına şahit olmuşumdur. Bilimsel çalışmalarında danışma ihtiyacı duyduğu durumlarda enaniyet duygusuna kapılmadan bunu yapar. Bilim alanı olduğunda –bence özel hayatında da- kendi kriterleri doğrultusunda objektiflik baş prensibi olmuştur. Kişisel menfaat, grup menfaati, ideolojik mensubiyet endişeleriyle eser yazmaz, karar vermez ve kimseyi dışlamaz. Bilmiyorum fakat kuvvetle tahmin ediyorum, bu özellikleri herkesçe bilindiği için kendisine bugüne kadar iltimas ricası ile müracaat eden olmamıştır. Kendisi de hak edenlere referans vermiştir, referans olmuştur fakat bir iltimas teşebbüsünde bulunmamıştır. Yani bu açılardan bakıldığında da dostluğu son derecede hafiftir, insana yük vermez.

Fakülteden tanışıklığımız oldu, arşive aynı süreçte dahil olduk, arşivcilik bölümünde beraber olduk ve yine beraberce tarih bölümüne geçtik. Bundan sonra da birlikte aynı faaliyetlere katıldık. Cuma akşamları –bazen günler değişebilirdi- halı sahada öğrencilerimizin kurduğu takımlarla maç yapmak, arşivde kalan dostlarımızın takımlarıyla maçlar yapmak gibi. Üsküdar'da muhterem Osman Sezgin Hocamızın kurmuş olduğu TİSAV (Tarih ve İslam Araştırmaları Vakfı)'nda akademiden dostlarla yaptığımız bilimsel sohbet toplantılarına katılmak gibi. Vakıf henüz Üsküdar'da iken tarihçilerin ağırlıkta olduğu bir grupla ve de rahmetli muhterem büyüğümüz hocamız Durmuş Hocaoğlu'nun önderliğinde bir program yapmıştık. Sohbet toplantılarını bilimsel tez, makale, kitap sunumu ve tartışması programına dönüştürmüştük. Her hafta, en geç iki haftada bir olmak üzere tarih bölümünden veya edebiyat bölümünden – o zamanlar bunlarla sınırlıydı- bir arkadaşımız henüz üzerinde çalıştığı konuyu takdim ediyordu. Takdimden sonra soru ve tartışmalar kısmına geçiliyordu. Böylece hem meclis bilgilenmiş oluyordu hem de araştırmacı çalışmasına yeni bakış açılarıyla devam etme imkânı elde ediyordu.

Üsküdar Çevresi, sonra Doğancılar'da vs. yerlerde devam eden toplantılarda yukarıda bahsettiğim seminer toplantısı hüviyetinden çıkarak yavaş yavaş güncel ve geleceğe matuf ülke, sosyoloji, siyaset meselelerinin konuşulduğu tartışıldığı bir ortama katılımcıları artarak devam etti. Rahmetli Durmuş Hocaoğlu sayesinde ülke meselelerinin sosyoloji, felsefe ve fizik felsefesi teorileriyle harmanlanmış tahlillerine dönüştü. İsmini sayamayacağım kadar katılımcısı bol olan bu toplantıların hemen tamamında Ali Akyıldız katkı yapan bir katılımcı olarak bulunmuştur. Yani aslında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri akademisyenleri ve çevreye yakın konumda bulunan diğer üniversite ve fakültelerden gelen bazı arkadaşlarla inter-disipliner

beslenmeli bir akademik kurum oluşturmuştuk. Burayı bir özel akademik merkez olarak görmüşümdür. Tabi benim Üsküdar Çevresi dediğime bakmayın; buranın müdavimleri bugün akademilerde profesör, ilmi ve idari kurullarda üye, başarılı bürokratlar vs. olmalarına rağmen kimse burayı Üsküdar Çevresi olarak anmaz. "Bir zamanlar dostlarla ilmî mübahaselerle biraraya geldiğimizde" şeklinde ifadelerle kast ettikleri –ettiğimiz- aslında bu çevredir. Kısacası resmiyet kazanmamış fakat gönüllerin muhiti olmuş katılımcıları olarak hatırlamadan geçemeyeceğimiz bir yerdir Üsküdar Çevresi.

Her neyse Üsküdar Çevresi günlerinde tarih ve edebiyat bölümleri hocalarından Ali Akyıldız'ın da aralarında bulunduğu bir heyetin "bu potansiyelimiz var iken niçin bir dergi çıkartmıyoruz" sorusundan hareketle, TİSAV bünyesinde, ismi Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi olan bir dergi çıkartmaya başladık. Dergi 2000 yılında çıkartılmaya başlandı ve günümüzde kayda değer bir noktadadır. Bugün KOCAV (Kültür Ocağı Vakfı) tarafından çıkartılmaya devam edilen derginin kendi tarihçesinin anlatıldığı bölümden Ali Akyıldız ile alâkalı kısmı buraya olduğu gibi alıyorum. "Kesintisiz 20 yıldır yayınlanan dergi bugün 40. sayısına ulaşmış, alanında nitelikli yazılarıyla ulusal ve uluslararası bilimsel dergiler arasında kendine haklı bir yer edinmiştir. Bu süreçte ilk sayıdan itibaren derginin yayına hazırlanmasında emeği geçen kıymetli arkadaşlarımız TİSAV Başkanı sn. Osman Sezgin'e, 33. sayıya kadar tarih editörlüğünü yürüten sn. Ali Akyıldız'a ve edebiyat editörlüğünü yürüten sn. Üzeyir Aslan'a minnet ve şükranlarımızı sunarız". Bu vesileyle Ali Akyıldız'ın önceleri dernek olarak kurulan Kültür Ocağının dernek faaliyetlerine vakıf olduktan sonra da vakıf faaliyetlerine her daim katkıları bulunduğunu söylemeliyim.

Akyıldız hakkında benim yanında bulunduğum süreç dahilinde aklıma geliverenleri yazdım. Detaylı bir anlatımla bir anı kitabı hüviyetine dönüşecek çapta hacme ulaşabilirdi. Özellikle erken emekliye ayrılıp Diyânet Vakfı, İSAM 29 Mayıs Üniversitesi'ne geçtiği dönem sonrasından hiç bahsetmedim. Yollarımız ayrıldığından değil, yine görüşmelerimiz devam etti. Bu süreci zaten meslektaşlarından yazan olacaktır diye tahmin ettiğimden burada kestim. Yazı içerisinde de birkaç defa ifade etmiş olmalıyım fakat burada özetleyivereyim; kendisi bana hangi insanî niteliği veya nitelikleri hatırlatır? Ahde vefa. Prensiplilik hali ve beraberinde istikrar. İnsana sahip olduğu değeri, kıymeti vermek. İnsânî ve meslekî ahlak sahipliği. Şu zamanda ayrı illerde ve ayrı kurumlarda görev yapıyor olsak da eski günlerde ve yeni yıllarda dost olmuş olmanın bahtiyarlığını yaşamaya her zaman devam ediyorum. Buradan tekrar selamlar olsun.